

Kazimierz Wenta

Nowa kultura i technologia informacyjna na rynku edukacji i zatrudnienia

Edukacja Humanistyczna nr 1 (30), 7-16

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

STUDIA I ROZPRAWY

EDUKACJA HUMANISTYCZNA nr 1 (30), 2014
Szczecin 2014

Kazimierz Wenta
Wyższa Szkoła Humanistyczna TWP
w Szczecinie

NOWA KULTURA I TECHNOLOGIA INFORMACYJNA NA RYNKU EDUKACJI I ZATRUDNIENIA

Wprowadzenie

Na rynku pracy i zatrudnienia oraz konsumpcji odczuwa się w naszym kraju wyraźne znamiona kryzysu mentalnego, edukacyjnego i gospodarczego, co jest m.in. udziałem młodzieży. Nierzadko są one wyostrzane ze strony opinii publicznej, charakteryzując się porównywalnym zasobem treści negatywnych i pozytywnych (np. zajęcie w 2014 r. 13 miejsca polskich nastolatków w badaniach PISA, spośród 65 badanych krajów¹), nierzadko są mało obiektywne, urabiane przez tradycyjne i elektroniczne media. Z drugiej jednak strony współczynnik bezrobotnych wśród młodzieży między 18 a 34 rokiem życia wyraźnie wrasta nawet do ponad 20% (nie wszyscy się rejestrują), a jednocześnie sama młodzież stwierdza, że szkoły i uczelnie nie przygotowują do pracy (w istocie nie ma płacowo godziwych miejsc etatowej pracy – dop. K.W.). Zjawisko bezrobocia młodych jest niepokojące i rodzi wiele negatywnych skutków dla całej gospodarki, wpływa na obniżenie wskaźnika przyrostu naturalnego, wzrost poziomu emigracji zarobkowej². Co prawda nie tylko w społecznościach lokalnych funkcjonują przedsiębiorstwa jednoosobowe (rodzinne), także tzw. mikrofirmy (do dziesięciu osób zatrudnionych), ale tam też od początku transformacji ujawniło się bezrobocie i deficyt zatrudnieniowy³. W okresie trwającej ponad dwadzieścia lat transformacji ustrojowej (od czerwca 1989 r.) w niektórych przypadkach, uwzględniając m.in. wsie popegeerowskie, podejmowane były mało skuteczne próby prorozwojowe o charakterze produkcyjno-usługowym i edukacyjnym. W okresie narastającego kryzysu (zwłaszcza po 2008 r.) przedsiębiorstwa rodzinne ze zmiennymi rezultatami opierały się gospodarczemu regresowi, w różny sposób reagując na wyraźne osłabienie popytu wewnętrznego.

W treści opracowanego tematu wysunięta problematyka badawcza, oparta na analizie źródeł pozyskanych i wywołanych, wiedzie do teoretyczno-praktycznych rozwiązań. W związku z tym koncentruje się przede wszystkim wokół trzech szeroko rozumianych aspektów:

¹ *Polscy uczniowie znaleźli się w światowej czołówce*, <http://www.onet.pl/wiedza-swiat/nauka> [20.09.2014].

² R. Dudek, *Bezrobocie wśród młodych napędza kryzys społeczny w Polsce*, <http://narodowcy.net/polska> [16.09.2014].

³ W. Urbanik, *Bezrobocie i zatrudnienie w małym mieście*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2002, s. 97-111.

1) kultury człowieka osadzonej w okowach cywilizacji XXI wieku; 2) pracy jako wartości korespondującej z zaspokajaniem potrzeb (biologicznych, społecznych i egoistycznych) oraz dążeniem do szczęścia; 3) technologii ujmowanej od strony wszechogarniającego technopolu zarządzającego kulturą i zachowaniami człowieka uwikłanego w sploty zniewalających go obaw, niedostatków i wyrafinowanego konsumpcjonizmu.

Nowa kultura

Kultura jest wartością materialną i duchową przenoszoną pokoleniowo i ujawniającą się w zachowaniach adekwatnych do aprobowanych społecznie kanonów, które obejmują wielorakie obszary życia człowieka na co dzień, także pracę godziwie wynagradzaną oraz walory spożytkowania czasu wolnego⁴. U schyłku XX i na początku XXI wieku globalizacja ujawnia się jako ważny składnik kulturowy, wraz z propozycją i praktyką traktowania kultury jako obiektu rynkowego. Na ogół wynika to stąd, że wiele nieporozumień i pomyłek bierze się z różnego pojmowania kultury w tradycji anglosaskiej, zwłaszcza amerykańskiej. Ameryka jest właśnie głównym motorem globalizmu, gdyż w doświadczeniu amerykańskim – dzieło kultury jest produktem pracy ludzkiej, której wartość ocenia odbiorca przez akt kupna-sprzedaży. W tradycji europejskiej kultura na ogół była traktowana jako dzieło, owoc natchnienia, zawierające elementy *sacrum*, dlatego wartość rynkowa pełniła tu dość długo (do lat sześćdziesiątych XX wieku) funkcję drugorzędą⁵. Wartość pracy, zwłaszcza pracy produkcyjnej, usługowej oraz związanej z pełnieniem funkcji publicznych, nierzadko ignorowano, nie dostrzegając w niej wyraźnego aktu tworzenia użytecznego „dzieła”, na które jest zapotrzebowanie na rynku, wraz z towarzyszącym mu zyskiem, budującym społeczny kapitał. Tymczasem ujawnia się potrzeba dostrzegania w kulturze dnia codziennego zjawiska „dziedziczenia” nastawień propomocowych i korzystania z klauzuli bezrobotnego, m.in. ze strony młodzieży z małych miast i wsi, ze względu na niski status materialny i kulturowy ich rodziców⁶.

Oczekiwania i deklaracje o tym, że wiek XXI będzie wiekiem kultury, np. nawiązując do dawnych cywilizacji, gdzie wartością największą była ziemia, a w cywilizacji nowożytnej – maszyna, to w pierwszych dwóch dekadach nowego stulecia i tysiąclecia taką wartością staje się umysł ludzki, jego zdolności poznawcze i kreatywne. W konwencji tzw. społeczeństwa wychowującego dla wiedzy nie można nie uwzględnić faktu, że zarysowują się jednak liczne podziały w społeczeństwie globalnym i coraz wyraźniej – obok zróżnicowania na biednych i bogatych – zarysowuje się podział na tych, którzy mają dostęp do wiedzy i kultury, i tych pozbawionych takiej możliwości, a tym samym skazanych na marginalność i drugorzędność. Rozumieją to młode pokolenia świata, toteż chęć kształcenia się istniała wśród młodzieży, zwłaszcza z tzw. warstw o wyższym i średnim statusie materialnym, i charakteryzowała się pędem do szkół wszystkich szczebli, będąc w dwudziestolecie bieżącego wieku zjawiskiem powszechnym i stale rosnącym. Kryzys finansowy i ekonomiczno-gospodarczy (po 2008 r.) wyraźnie spowolnił trendy rozwojowe, a globalizacja ujawniła nastawienie na tanią siłę roboczą, co generowało ograniczenie miejsc pracy, m.in. dla wykształconej w zakresie dziedzin społeczno-humanistycznych młodzieży, i pogłębiało zjawisko dysfunkcyjności rodzin długotrwale bezrobotnych. Oddziaływania edukacyjne, w tym także wychowawcze

⁴ M. Czerwiński, *Kultura i jej badanie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa 1985.

⁵ R. Kapuściński, *Kultura narodowa w erze globalizacji*, [w:] *Kongres Kultury Polskiej 2000*, red. J. Kłoczowski i S. Ratajski, Instytut Adama Mickiewicza, Warszawa 2000.

⁶ W. Urbanik, *Bezrobocie i zatrudnienie...*, op. cit., s. 86-90.

i opiekuńcze, np. ze strony ośrodków pomocy społecznej, na ogół już w latach 90. okazywały się nieskuteczne⁷.

W krajach, w których uwaga skupiona jest na przyszłości i wyzwaniach, kulturom narodowym stawia się ambitne cele i zadania, a inwestycje edukacyjne zajmują wysoką pozycję na liście wydatków społeczeństwa i państwa, aczkolwiek prym wiodą nauki technologiczno-informatyczne. Nie dzieje się to na zasadzie jednokierunkowych, bezwrotnych datków, ale odwrotnie – nakłady na kulturę należą do najbardziej zasadnych i ekonomicznie opłacalnych. Trzy wielkie odkrycia globalizacji dotyczą właśnie kultury, oświaty i informacji, ponieważ mogą one być znakomitym interesem i dzieje się to na olbrzymią planetarną skalę. Na początku XX wieku powstało bowiem na świecie społeczeństwo masowe, a obecnie przeżywamy proces, w którym to masowe społeczeństwo przekształca się w społeczeństwo planetarne, a kultura masowa nabiera planetarnego wymiaru, co prowadzi niestety do zubożenia, ma niszczący wpływ na tzw. wysoką kulturę, pozbawiając ją żywotnych sił, znaczenia i prestiżu⁸.

Terazniejsza kultura, w pierwszych dwóch dziesięcioleciach XXI wieku, znajduje się pod przemożnym wpływem ekonomii neoliberalnej, która co prawda osiągała znaczące sukcesy na przełomie wieków i nadal narzuca i ujawnia „potężne rysy, wywołujące wyraziste głosy krytyczne, które w sferze teorii kierują myśl ku problematyce oporowej i odporowej aktywności ludzi. Szczególnie poważnym źródłem krytyki zasad neoliberalnych stał się (...) wybuch kryzysu ekonomicznego z jego apogeum w 2008 roku, obniżającym słabość systemu, nie ograniczanych bynajmniej do zapaści bankowości w pionie kredytowym”⁹. Wiąże się to z tym, że u schyłku XX wieku coraz wyraźniej dawała o sobie znać taka ekonomia neoliberalna, która oddziaływała na kulturę życia społeczno-gospodarczego, zwłaszcza w okresie uwalniania się w Europie Środkowo-Wschodniej i w Rosji od socjalistycznej formacji ustrojowej. Co prawda w związku z transformacją ustrojową deklarowano i ze zmiennymi skutkami realizowano quasi-reformatorskie przedsięwzięcia ograniczające dominację państwowej i społecznej własności środków produkcji oraz scentralizowany system zarządzania gospodarką przy pomocy niedoskonałych narzędzi ekonomicznych, nierzadko oderwanych od praw globalizującego się rynku. W tym też okresie i nadal, prawie przez całe pierwsze dziesięciolecie XXI wieku, najszerzej rozumiana kultura: polityczna, społeczno-ekonomiczna i edukacyjna znajdowała się w procesie ustawicznych przemian, na ogół pod wpływami neoliberalnej filozofii społecznej.

Na kanwie zarysowujących się znaczących sukcesów ekonomii neoliberalnej (do roku 2008), co prawda okupionej znaczącym obniżeniem poziomu życia niemałych grup społecznych, np. w Polsce i w innych krajach postsocjalistycznych dotyczy to pracowników państwowych i spółdzielczych przedsiębiorstw rolnych, robotników dużych i małych zakładów przemysłowych, zwłaszcza na wsi i w miasteczkach, otwały się także rynki konsumpcyjne i niestabilne rynki pracy oraz masowej edukacji. Narzucona planetarna neoliberalna kultura natrafiła na subiektywny i obiektywizujący się społeczny opór, m.in. ze względu na narastający kryzys finansowo-gospodarczy w USA, w Europie i w innych regionach świata.

Gospodarczy kryzys, który ujawnił się pod koniec pierwszej dekady XXI wieku w USA, potem w Unii Europejskiej, oraz objął prawie cały świat, dla polityków i mediów często

⁷ W. Urbanik, *Wybrane aspekty życia bezrobotnych w społecznościach lokalnych*, [w:] *Rodzina wobec wyzwań edukacji międzykulturowej*, red. J. Nikitorowicz, Trans Humana, Wydawnictwo Uniwersyteckie, Białystok 2997, s. 338-348.

⁸ R. Kapuściński, *Kultura narodowa w erze globalizacji*, [w:] *Kongres kultury...*, op. cit.

⁹ E. Potulicka, J. Rutkowiak, *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2010, s. 11.

zależnych od kapitału daje się odczuć, np. w bankach i gospodarce, w postaci rosnących cen towarów i usług. Rynek pracy nie jest i nie okazał się łatwy, chociaż w skali światowej oczekiwano, że bezrobocie nieznacznie spadnie, a pensje pracowników najemnych mogą nieznacznie wzrosnąć, np. w Polsce zakładano, że PKB w 2012 roku zbliży się do 2,3%, niestety okazał się niższy¹⁰. Gospodarczy kryzys odczuwany jest także w edukacji i szkolnictwie wyższym, m.in. w postaci wzrostu kosztów utrzymania szkół i jednostek naukowo-badawczych, które rywalizują na światowym rynku edukacyjnym, oraz ujawniają się trudności w zatrudnieniu absolwentów szkół wyższych. W Polsce rzekomo nie jest najgorzej, gdyż w porównaniu do ogółu bezrobotnych (14,3%), według danych za styczeń 2013 roku, bezrobocie wśród absolwentów szkół wyższych wynosi tylko 17,1%¹¹. Odpowiedzią na gospodarczy kryzys i trudności w szkolnictwie wyższym powinny być zmiany w funkcjonowaniu nauki i edukacji, m.in. w postaci otwarcia się na nowe priorytety dotyczące reagowania na liczne potrzeby społeczno-gospodarcze w warunkach dominacji cywilizacji bitowej w społeczeństwie sieciowym, zwłaszcza w sferze naukowo-badawczej i dydaktycznej¹².

Nowa kultura w istocie jest bitową cywilizacją, a praca w minionym dwudziestolecu XXI wieku dostrzegana jest jako metafora globalizacji i jawi się ona w sferze kapitału intelektualnego. Zysk w zglobalizowanym świecie z jednej strony jest wytworem pracy intelektualnej, z drugiej ważnym czynnikiem zmian mentalnych, decyzyjnych i funkcjonalnych kreującym kondycję społeczno-ekonomiczną i edukacyjną danego kraju. Przykładowo w USA na wolnym, globalnym rynku taką kulturę pracy reprezentuje nowa klasa średnia, która jest konkurencyjna kadrowo ze względu na wykształcenie, umiejętności i pomysły oraz relatywnie niskie koszty płacowe¹³. O takiej nowej kulturze pracy w cywilizacji bitowej (informacyjnej) nie marzyli i nierzadko nadal nie w pełni to odczuwali i dziś odczuwają bezrobotni w społecznościach lokalnych u schyłku XX wieku, m.in. w aspekcie wyzwań międzykulturowych¹⁴. Dlatego nasuwa się ważne pytanie: Czy przedstawiciele tej nowej klasy powinni być: 1) mistrzami współpracy i organizacji; 2) syntezy; 3) wyjaśniania; 4) nacisku; 5) adaptacji; ale także 6) zieloni; 7) poszukiwaczami osobistego akcentu; oraz 8) mistrzami lokalności? Jeżeli „tak”, to w spłaszczonym świecie oczekuje się takich wykształconych ludzi, którzy potrafią dotrzeć do informacji i zrobić z niej użytek w postaci realizacji zróżnicowanych celów i zadań, dzięki nabytym i wciąż doskonalonym umiejętnościom, aby dochodzić do mistrzostwa w kontaktach ze światem przyrody, kultury, nauki i techniki oraz z innymi ludźmi i z samym sobą.

Fakty ujawnione w trakcie analizy przyczyn kryzysu światowego trwającego od 2008 roku oraz działania na rzecz poszukiwania antykryzysowych sposobów zaradczych, zwłaszcza w postaci interwencjonizmu ze strony wielu państw i organizacji finansowych oraz walutowych, wyraźnie korespondują ze sprawami kultury, m.in. kultury pracy, które nadal znajdują się pod przemożnym wpływem globalizacji, rewolucji informatycznej i edukacyjnej. W tym też kontekście interesujące są wypowiedzi studentów na temat nowej kultury i cywilizacji bitowej oraz jej wpływów na kulturę pracy w drugiej już dekadzie teraźniejszego wieku, który

¹⁰ PKB w Polsce wzrosło w całym 2012 r. o 2 proc., a w najbliższym czasie wzrost gospodarczy może spaść do zera – prognozują ekonomiści, forsal.pl/.../676481,wzrost_pkb_polski_2012_dolek_kon. [15.03.2013].

¹¹ *Bezrobotni w Polsce*, [w:] GUS, Portal Internetowy, <http://www.stat.gov.pl> [16.03.2013]; *Bezrobotni absolwenci szkół wyższych*, [w:] Gazeta Praca.pl, <http://www.info.gazetapraca.pl> [16.03.2013].

¹² *Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego. Realizacja programu modernizacji dla uniwersytetów: edukacja, badania naukowe i innowacje*, [w:] Bruksela, dnia 15.05.2006, KOM(2006)208 wersja ostateczna.

¹³ T.L. Friedman, *Świat jest płaski. Krótka historia XXI wieku*, Wydawnictwo „Rebis”, Poznań 2006, s. 293-306.

¹⁴ Por. W. Urbanik, *Wybrane aspekty życia bezrobotnych...*, op. cit., s. 338-348.

jest ciekawy, nieprzewidywalny, trudny i zarazem wciąż budzący nadzieję na cywilizacyjny postęp oraz względne zadowolenie z życia ponad siedmiu miliardów ludzi¹⁵.

Nowa technologia

Tradycyjnie technologię rozumie się jako naukę stosowaną, zajmującą się badaniem metod wytwarzania lub przetwarzania surowców, półproduktów lub produktów o pożądanych wartościach użytkowych. Używa się również nazwy 'technologia' w celu oznaczenia układu wiedzy o metodach i środkach przeróbki i obróbki określonego przedmiotu użytkowego, co oznacza dążenie do najbardziej właściwych i skutecznych sposobów produkcji (także w zakresie usług oraz pełnienia służb publicznych – dop. K.W.) w optymalnych warunkach technicznych (twór techniki i technika użytkowania – dop. K.W.) i organizacyjnych¹⁶. W nowych technologiach produkcji, usług i w sferze pełnienia funkcji publicznych akcent stawiany jest przede wszystkim na informatyczne procedury nadzorowania nad zachowaniem ludzi jako użytkowników materiałów, narzędzi i maszyn, m.in. przy pomocy zaprogramowanych ciągów technologicznych i robotów¹⁷.

Wkład w rozwój gospodarczy państw oparty na wdrażaniu nowoczesnych technologii IT, wnosi m.in. koncern Microsoft, zarówno na rynkach lokalnych, jak i na rynku globalnym, wyznacza tempo wzrostu branży IT oraz stymuluje rozwój gospodarczy państw i regionów. Microsoft jest pionierem i jednocześnie liderem tej branży, a oprócz zysków – jednym z podstawowym celów działalności tego koncernu jest wspieranie przedsiębiorczości opartej na nowoczesnych technologiach. Firma stara się wpływać na poprawę swobodnego dostępu do technologii IT, w tym do tworzonych przez siebie produktów, przyczyniając się w znaczącym stopniu do ograniczenia dotyczącego wykluczenia informacyjnego. Dzięki takiej polityce firma nie tylko utrzymuje swą wysoką pozycję na rynku IT, ale także staje się swoistego rodzaju instytucją pełniącą ważną misję społeczną poprzez budowę społeczeństwa informacyjnego i wyrównywanie szans członków licznych społeczności w zakresie dostępu do edukacji oraz zatrudnienia. Ma to szczególne znaczenie dla budowy nowoczesnej i innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy, zwłaszcza w sferze budowy nowej gospodarki, która wymaga nie tylko technologii, ale także właściwego zarządzania sferą społeczną, aby można zaangażować ludzi do tworzenia nowego typu społeczeństwa, co jest możliwe dzięki zaawansowanej technologicznie gospodarce¹⁸. Wiodącym dostawcą, np. robotów przemysłowych, modułowych systemów produkcyjnych i usług w zakresie robotyzacji, jest firma ABB, która jest silnie ukierunkowana na rozwiązywanie problemów w sferze innowacyjnej gospodarki

¹⁵ Wypowiedzi studentów studiów niestacjonarnych (37 osoby) na kierunku pedagogika, specjalność kultura bezpieczeństwa pracy (24 osoby) i pedagogika resocjalizacyjna (13 osób) są dość zróżnicowane. Większość badanych (około 84%) pracuje w sferze produkcyjno-usługowej, placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w tzw. służbach publicznych, ale są wśród nich również bezrobotni (16%) poszukujący pracy. Odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące teraźniejszej kultury, zwłaszcza kultury pracy, ujawniającej się w XXI wieku, stanowią zaledwie sygnałną jakościową próbę badawczą. Dlatego można je analizować przede wszystkim na podstawie przyjętych pojęć operacyjnych dotyczących nowej kultury, zwłaszcza kultury pracy, „kielkującej” i rozwijającej się w kraju i docierającej do respondentów w oparciu o własne doświadczenia i za pośrednictwem tradycyjnych środków przekazu oraz nowej cyfrowej technologii informacyjno-komunikacyjnej. [W:] K. Wenta, *Kultura, praca i technologie informacyjne na rynku zatrudnienia i edukacji*, [w:] *Co z tą pracą? Pomorze Zachodnie w perspektywie interdyscyplinarnej i międzynarodowej*, red. S. Flejterski, Wydawnictwo ZAPOL, Szczecin 2013, s. 180-181.

¹⁶ T.W. Nowacki, *Leksykon pedagogiki pracy*, Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji w Radomiu, Radom – Warszawa 2004, s. 248.

¹⁷ M. Miłoś, P. Murjas, *Współczesne technologie informatyczne*, Wydawnictwo „Mikom”, Warszawa 2004.

¹⁸ J. Woroniecki, *Nowa gospodarka – miraż czy rzeczywistość? Doktryna – Praktyka – Optyka OECD*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy – wyzwanie dla Polski XXI wieku*, red. A. Kukliński, PWN, Warszawa 2001, s. 49.

i usług. W istocie ma to duże znaczenie we wspomaganiu producentów i usługodawców na rzecz zwiększenia wydajności, poprawy jakości produktów i usług oraz bezpieczeństwa załogi, np. w okresie do końca 2012 roku firma ta zainstalowała już ponad 190 tys. robotów na całym świecie¹⁹.

Porównawczo ważne są wyniki z badań (1998) dotyczących postawy bezrobotnych wobec pracy²⁰, np. w kontekście wypowiedzi studentów pedagogiki (specjalność: kultura i bezpieczeństwo pracy) na pytanie o oddziaływanie technologii informacyjnej na kulturę pracy, jak i na samą pracę. Na ogół trafnie nawiązują one do przemian, jakie mają miejsce w minionym okresie XXI wieku, i dostrzegają istotne dobre i niekorzystne zmiany²¹. Opinie studentów pedagogiki (specjalność: resocjalizacja) są mniej innowacyjne i aprobujące w stosunku do cyberedukacji oraz usług resocjalizacyjnych wspomaganych cyfrowo-elektronicznie²².

W wypowiedziach studentów o wpływie nowej technologii na pracę i zatrudnienie najczęściej mamy do czynienia z formą przyszłościowo-życzeniową. Otóż wśród wyrażanych przez nich poglądów i stwierdzeń są takie jak: „nowe technologie mogą pozytywnie wpływać na warunki pracy, ale zarazem negatywnie, ponieważ przyczyniają się do zwolnień z pracy; bywają przyczyną zagubienia się ludzi, chociażby w postaci odchodzenia od tradycyjnych wartości, i nierzadko wypierają człowieka z rynku pracy; niekiedy nowe technologie informacyjne są niezbędne i czasami pomagają w poszukiwaniu zatrudnienia; nakłaniają, a nawet zmuszają do ustawicznego kształcenia się; obecnie praca bez technik komputerowych w niektórych zawodach jest po prostu niemożliwa; technologia informacyjna ogranicza obszary pracy fizycznej na rzecz umysłowej; umożliwia to zdobywanie nowych kwalifikacji i nabywanie nowych kompetencji zawodowych”²³. Sygnalnie wypowiedzi badanych studentów o swoich nastawieniach edukacyjno-zawodowych, nadziejach i obawach na rynku pracy i zatrudnienia, które w porównaniu do tego, jak ocenili rewolucję technologiczną bezrobotni na początku XXI wieku, ze względu na ich eliminację z procesu pracy i co wówczas ich nakłaniało do edukacji²⁴, wiodą do pogłębionych refleksji oraz oczekiwań na realizację ważnych celów i zadań praktycznych, m.in. w kontekście LLL.

Tymczasem przedstawiciele nauki zaczynają rozważania nad tym, czy można porzucić cielesną otoczkę i wyzwolić umysł? Według Kevina Warwicka jest to możliwe, ponieważ mózg jest najważniejszy, niestety słabo wykorzystywany (około 15% mocy „przerobowej”),

¹⁹ *Product ABB*, <http://www.abb.pl/product/pl> [24.03.2013].

²⁰ W. Urbanik, *Postawy bezrobotnych wobec pracy*, *Zeszyty Naukowe „Studia Sociologica”* 1998, nr 8, s. 199-207.

²¹ Otóż pracodawcy i pracownicy coraz częściej reagują na szybki przepływ cyberprzestrzeni na gospodarkę i usługi; zachodzi potrzeba dostosowania się zmian na rynku pracy i usług; technologia informacyjna kreuje nowe style zachowań, m.in. w zakresie kultury pracy, a pracownicy mają większe poczucie bezpieczeństwa pracy. Technologia informacyjna staje się ważnym czynnikiem humanizacji pracy oraz pozytywnie wpływa na wydajność i jakość pracy. Pracodawcy i pracownicy mają coraz lepsze kontakty z klientami, zwłaszcza ze względu na oszczędność czasu i pokonywanie odległości oraz wyższy poziom życia. Coraz częściej w wielu uciążliwych czynnościach pracownik jest zastępowany przez automatyzację oraz roboty. Nasuwa się jednak zastrzeżenie, czy dalszy rozwój informatyzacji, np. sztuczna inteligencja robotów, nie prowadzi do zagłady. Dzięki technologii informacyjnej ujawnia się możliwość przyspieszenia procesu wdrażania nowych rozwiązań naukowo-technicznych do produkcji, usług oraz pełnienia funkcji publicznych. Nowa technologia, zwłaszcza informacyjna, jest widocznym motorem postępu cywilizacyjnego, aczkolwiek nie obywa się bez kosztów i utrudnień, co wiąże się z miniaturyzacją urządzeń i narzędzi pracy oraz prowadzi do indywidualizacji w procesie dążenia do innowacji i twórczości w miejscu pracy. [W:] K. Wenta, *Kultura, praca i technologie...*, op. cit., s. 186-187.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ W. Urbanik, *Ruchliwość edukacyjna bezrobotnych w społecznościach lokalnych na tle zjawiska substytucji pracy żywej*, *Zeszyty Naukowe „Studia Sociologica”* 2002, nr 14, s. 187-198.

a na obecnym etapie rozwoju nauki może on funkcjonować bez ciała. Faktem jest, że profesor-cyborg nie tylko zasłynął dzięki swoim osiągnięciom naukowo-badawczym, ale także funkcjonował z wszczepionym implantem zintegrowanym z układem nerwowym, co pozwoliło mu na komunikację z maszynami i sterowanie nimi za pomocą myśli, co empirycznie dowodzi, że uzyskanie stałego połączenia człowieka z komputerem jest możliwe²⁵. Czyżby przed taką perspektywą technologiczno-informacyjną i komunikacyjną stała kultura życia i praca człowieka wśród ponad 7 miliardów ludzi w nadal zróżnicowanej cywilizacji bitowej, a w przyszłości kubitowej?²⁶

Nowa kultura, praca i technologia informacyjna są wyraźnie sprzężone z kapitałem ludzkim, zwłaszcza kapitałem intelektualnym, odkrywaniem, rozwijaniem i wykorzystywanym w procesie edukacyjnym i społeczno-gospodarczym. Dlatego odwołując się do propozycji terminologiczno-opisowej Ch. Stame'a i N. Bontisa²⁷, którzy stwierdzają, że „kapitał intelektualny kraju to nieobserwowalny zasób wszystkich podmiotów funkcjonujących na jego terytorium, tj. mieszkańców, jednostek gospodarczych, instytucji i organizacji, a także społeczności i jednostek administracyjnych, który jest źródłem generowania aktualnego rozwoju zarówno ekonomicznego, jak i społecznego, oraz źródłem dobrobytu społecznego i wzrostu gospodarczego w przyszłości. Zasób ten wyznacza z kolei składniki materialne i niematerialne korespondujące z kapitałem ludzkim, społecznym, strukturalnym i rozwojowym”²⁸. Zachodzi stąd potrzeba nawiązania nie tylko do przesłanek teoretycznych, ilustrowanych przy pomocy studenckich wypowiedzi, ale także do przedsięwzięć praktycznych.

Przykładem wdrażania do praktyki gospodarczej rozwiązań naukowo-technicznych przy wykorzystaniu nowoczesnej technologii informacyjnej, co ma wyraźne znamiona projektu innowacyjnego, jest platforma „Flexicury” dla mikro-, małych i średnich firm opracowana w 2010 r. w Szczecinie dla Związku Rzemiosła Polskiego w Warszawie. W realizowanym od trzech lat projekcie, gdzie występują logicznie powiązane i empirycznie zbadane, także doskonałe, zbiory elementów osobowych, materialnych i strukturalno-funkcjonalnych, wyraźnie dotyczą nowej kultury, nowej pracy kreowanej przy zastosowaniu profesjonalnej platformy informacyjnej. Ukierunkowane są one na rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego, zwłaszcza w mikro- i małych przedsiębiorstwach o profilu rzemieślniczym, oraz na poprawę stanu zdrowia fizycznego, psychicznego i kondycji społeczno-moralnej osób tam pracujących. Wynika to przede wszystkim stąd, że chodzi o: 1) kształcenie i doskonalenie

²⁵ Porzuc swoje ciało i stań się nieśmiertelny, <http://nt.interia.pl/technika/news> [25.03.2013].

²⁶ J. Gnitecki, *Przemiany informatyki oraz cywilizacji i edukacji informacyjnej*, Wydawnictwo Naukowe Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Poznań 2005.

²⁷ D.G. Andriessen, Ch.D. Stam, *Measuring the Lisbon agenda – the intellectual capital of the European Union*, Center for Research in Intellectual Capital, 2004; N. Bontis, *National Intellectual Capital Index. A United Nations initiative for the Arab region*, „Journal of Intellectual Capital” 2004, Vol. 5, No. 1, s. 13-39, [w:] K. Wenta, *Zysk z kapitału intelektualnego w zglobalizowanym świecie*, [w:] *Edukacja dla potrzeb rynku pracy*, red. M. Szymańska, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie przy Filii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Piotrków Trybunalski 2011.

²⁸ J.R. Pomedá, M.C. Merino, R.C. Murcia, M.L. Villar, *Towards an Intellectual Capital of Madrid, New Insight and Developments*, paper presented at *The Transparent Enterprise. The Value of Intangibles*, Madrid, Spain, 25-26 November 2002; N. Bontis, *National Intellectual Capital Index...*, op. cit.; D.G. Andriessen, Ch. Stam, *Measuring the Lisbon agenda...*, op. cit.; A. Bonfour, L. Edvinsson, *Intellectual Capital for Communities: Nations, Regions and Cities*, Elsevier, London 2005; A. Lerro, D. Carlucci, G. Schiuma, *Intellectual Capital Index. Relationships between Intellectual Capital Index and Value Creation Capability within Italian Regions*, Frontiers of E-Business Research 2005; E. Pascher, S. Shachar, *The Intellectual Capital of the State Israel*, [w:] *Intellectual Capital for Communities Nation, Regions and Cities*, A. Bonfour, L. Edvinsson, Elsevier Butterworth-Heinemann, London 2005, [w:] K. Wenta, *Zysk z kapitału intelektualnego w zglobalizowanym świecie*, [w:] *Edukacja dla potrzeb rynku pracy...*, op. cit.

nie zawodowe (tzw. kwalifikacje składowe), w kontekście zmieniających się uwarunkowań na rynku pracy oraz podaży produktów i usług, aby chronić pracodawców przed stratami ekonomiczno-gospodarczymi, a pracowników przed bezrobociem; 2) okresowe wypożyczenie pracowników w sytuacji prosperity danej firmy i pilnego zapotrzebowania kadrowego; 3) wzrost świadomości i umiejętności interpersonalnych wśród pracodawców w sferze racjonalnego i zhumanizowanego zarządzania pracownikami, zmierzając do obopólnych korzyści społeczno-materiałnych. Dlatego ważne są w tym wdrażanym projekcie sprawy dotyczące: 1) wsparcia pracodawców oraz zwalnianych pracowników w mikro-, małych i średnich firmach rzemieślniczych; 2) przezwyciężania trudności u pracodawców związanych z pozyskiwaniem wykwalifikowanych pracowników; 3) ograniczenia procesów zwalniania przejściowo zbędnych pracowników, którzy okresowo mogliby pracować, na zasadzie wypożyczeń, w pokrewnym przedsiębiorstwie produkcyjnym, usługowym lub handlowym. W związku z tym tzw. wartość dodana występująca w upowszechnianym produkcie, jakim jest „Projekt Flexicury MiŚP”, ujawnia się jako innowacyjna, ponieważ: 1) zakłada więź i wsparcie między pracodawcami i pracownikami w zakresie wypożyczeń kadrowych, co daje wysoką efektywność usług oraz niskie ich koszty; 2) wzmacnia konkurencyjność pracodawców poprzez pozyskiwanie wykwalifikowanych pracowników oraz ograniczenie zagrożeń związanych ze zwolnieniami i obniżaniem płac, dla pracowników okresowo pozbawionych frontu pracy; 3) projekt będzie upowszechniany i wykorzystywany poprzez profesjonalnie opracowany system internetowy w zakresie opracowanych procedur wypożyczeń pracowniczych oraz kwalifikacji cząstkowych adresowanych do wszystkich polskich izb rzemieślniczych²⁹.

Posumowanie

Na podstawie dociekań nad dostępnymi źródłami pozyskanymi z literatury i wybranych dokumentów, w konfrontacji z analizowanymi materiałami z „sygnalnych” badań jakościowych wśród studentów, można stwierdzić, że na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI wieku ujawniły się tendencje wskazujące na „kielkowanie” nowej kultury, zwłaszcza kultury pracy pod wpływem nowej technologii informacyjnej. Co prawda są to przede wszystkim znamiona silnych oddziaływań cywilizacji bitowej oraz ze strony globalizacji na rynek pracy, wpływających na ustawiczną edukację, jak również na zmiany mentalne Polaków, zwłaszcza wśród ludzi deklaratywnie żądnych wiedzy formalnej i nabywania nowych doświadczeń społeczno-pracowniczych. Z drugiej jednak strony trwający już szósty rok kryzys ekonomiczno-gospodarczy i co za tym idzie bezrobocie oraz pauperyzacja coraz większych grup społecznych wiedzie do pogłębiającego się rozwarstwienia społecznego, a w perspektywie także nasilających się w latach 2013-2014 niepokojów społecznych związanych z zarzewiem wojennym ze strony terrorystów oraz lobby militarno-zbrojeniowego. Dlatego zachodzi potrzeba dalszych interdyscyplinarnych badań nad fenomenem nowej kultury, nowej pracy i nowej technologii informacyjnej oraz wspierania i wdrażania nowych rozwiązań praktycznych do zróżnicowanych firm produkcyjnych, usługowych oraz pełniących funkcje publiczne dla ogólnoludzkiego dobra wspólnego.

²⁹ Opis produktu finalnego „Platforma Flexicurity MiŚP”, Załącznik do Strategii Izby Rzemieślniczej dla Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie (lipiec 2012 r.), <http://www.facebook.com> [25.03.2013].

Bibliografia

- Andriessen D.G., Stam Ch.D., *Measuring the Lisbon agenda – the intellectual capital of the European Union*, Center for Research in Intellectual Capital, 2004.
- Bezrobotni absolwenci szkół wyższych, [w:] *Gazeta Praca* pl., <http://www.info.gazetapraca.pl> [16.03.2013].
- Bezrobotni w Polsce, [w:] GUS, Portal Internetowy, <http://www.stat.gov.pl> [16.03.2013].
- Bonfour A., Edvinsson A., *Intellectual Capital for Communities: Nations, Regions and Cities*. Elsevier, London 2005.
- Bontis N., *National Intellectual Capital Index. A United nations initiative for the Arab region*, „Journal of Intellectual Capital” 2004, Vol. 5, No. 1.
- Czerwiński M., *Kultura i jej badanie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa 1985.
- Friedman T.L., Świat jest płaski. Krótka historia XXI wieku, Wydawnictwo „Rebis”, Poznań 2006.
- Gnitecki J., *Przemiany informatyki oraz cywilizacji i edukacji informacyjnej*, Wydawnictwo Naukowe Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Poznań 2005.
- Kapuściński R., *Kultura narodowa w erze globalizacji*, [w:] *Kongres Kultury Polskiej 2000*, red. J. Kłoczowski i S. Ratajski, Instytut Adama Mickiewicza, Warszawa 2000.
- Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego. Realizacja programu modernizacji dla uniwersytetów: edukacja, badania naukowe i innowacje*, Bruksela, dnia 15.05.2006, KOM(2006)208 wersja ostateczna.
- Lerro A., Carlucci D., Schiuma G., *Intellectual Capital Index. Relationships between Intellectual Capital Index and Value Creation Capability within Italian Regions*, *Frontiers of E-Business Research* 2005.
- Miłosz M., Muryjas P., *Współczesne technologie informatyczne*, Wydawnictwo „Mikom”, Warszawa 2004.
- Nowacki T.W., *Leksykon pedagogiki pracy*, Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji w Radomiu, Radom – Warszawa 2004.
- Opis produktu finalnego „Platforma Flexicurity MiŚP”*, Załącznik do Strategii Izby Rzemieślniczej dla Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie (lipiec 2012 r.), <http://www.facebook.com> [25.03.2013].
- Pascher A., Shachar A., *The Intellectual Capital of the State Israel*, [w:] *Intellectual Capital for Communities Nation, Regions and Cities*, A. Bonfour, L. Edvinsson, Elsevier Butterworth-Heinemann, London 2005.
- PKB w Polsce wzrosło w całym 2012 r. o 2 proc., a w najbliższym czasie wzrost gospodarczy może spaść do zera – prognozują ekonomiści*, forsal.pl/.../676481,wzrost_pkb_polski_2012_dolek_kon [15.03.2013].
- Pomeda N., Merino M.C., Murcia M.C., Villar M.C., *Towards an Intellectual Capital of Madrid, New Insight and Developments*, paper presented at *The Transparent Enterprise. The Value of Intangibles*, Madrid, Spain, 25-26 November 2002.
- Porzuc swoje ciało i stań się nieśmiertelny*, <http://nt.interia.pl/technika/news> [25.03.2013].
- Potulicka E., Rutkowiak J., *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2010.
- Urbanik W., *Bezrobocie i zatrudnienie w małym mieście*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2002.
- Urbanik W., *Postawy bezrobotnych wobec pracy*, *Zeszyty Naukowe „Studia Sociologica”* 1998, nr 8.

- Urbanik W., *Ruchliwość edukacyjna bezrobotnych w społecznościach lokalnych na tle zjawiska substytucji pracy żywej*, Zeszyty Naukowe „Studia Sociologica” 2002, nr 14.
- Urbanik W., *Wybrane aspekty życia bezrobotnych w społecznościach lokalnych*, [w:] *Rodzina wobec wyzwań edukacji międzykulturowej*, red. J. Nikitorowicz, „Trans Humana” Wydawnictwo Uniwersyteckie, Białystok 1997.
- Wenta K., *Kultura, praca i technologie informacyjne na rynku zatrudnienia i edukacji*, [w:] *Co z tą pracą? Pomorze Zachodnie w perspektywie interdyscyplinarnej i międzynarodowej*, red. S. Flejterski, Wydawnictwo ZAPOL, Szczecin 2013.
- Wenta K., *Zysk z kapitału intelektualnego w zglobalizowanym świecie*, [w:] *Edukacja dla potrzeb rynku pracy*, red. M. Szymańska, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie przy Filii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Piotrków Trybunalski 2011.
- Woroniecki J., *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwania dla Polski XXI wieku*, KBN, Warszawa 2001.

Kazimierz Wenta

Nowa kultura i technologia informacyjna na rynku edukacji i zatrudnienia

Problematyka kultury, pracy i technologii informacyjnej jest rozwiązywana przede wszystkim z punktu widzenia pedagogiki pracy i informatyki stosowanej w edukacji, w kontekście niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. Poddana analizie literatura oraz jakościowy sondaż diagnostyczny wśród studentów, w nawiązaniu do wdrażanego innowacyjnego projektu dla małych firm, ukazuje niektóre czynniki i uwarunkowania generujące niekorzystną sytuację na rynku pracy oraz możliwości naprawy. W konkluzji ujawniono m.in. szczególne znaczenie nowej technologii informacyjnej w edukacji zawodowej na poziomie wyższym oraz jej progresywne siły sprawcze i realizacyjne dla wspólnego dobra.

Słowa kluczowe: kultura, cywilizacja bitowa, praca, technologia informacyjna

A new culture and information technology education and employment market

The issues of culture, labour and information technology are resolved primarily taking into consideration labour pedagogy and information applied in education in the context unfavourable situation on the labour market. Analyzed literature and qualitative diagnostic survey among students, in reference to the implemented innovative design for small businesses, shows some of the factors and conditions that generate unfavorable situation on the labor market and the possibility of repair. In conclusion disclosed, including special significance of the new information technology in vocational education at the higher level and its driving forces and progressive realization for the common good.

Keywords: culture, bit civilization, work, information technology

Translated by Bożena Wenta